

Jakten på Julestjernen

Av Eirik Newth

Nattehimmelen vrimler av flotte stjerner, men den mest berømte stjernen av alle finnes bare i en bok. Julestjernen er en viktig del av julefeiringen i vår del av verden. Bare tenk på hvordan vi setter en stjerne i toppen av juletreet, henger stjerner i vinduet, pynter med blomster som er kalt opp etter den og synger sanger til dens pris.

Derfor er det rart å tenke på at egentlig står veldig lite om Julestjernen i Bibelen. I den delen av det Nye testamentet som er skrevet av Lukas, er stjernen bare nevnt i noen få setninger i kapittel 2. Lukas forteller om noen vismenn som så en stjerne fra "Østerland", og som syntes stjernen var så spennende at de reiste hele veien til Jerusalem for å finne ut mer om den. I Jerusalem snakket de med prester som jobbet for kong Herodes, og ble rådet til å reise til Betlehem. Slik kom vismennene frem til Jesusbarnet i krybben.

Den delen av fortellingen som handler om Josef og Maria og gjeterne på marken, ble skrevet ned av en annen mann, kalt Matteus. Tusen år etter at historiene ble skrevet var de to beretningene blitt til et "jule-evangelium". Det var også da vismennene fikk navn og ble til tre hellige konger.

Men det er ikke bare de kristne og alle andre som feirer jula, som er opptatt av stjernen. Også forskere er interessert i den. Det er fordi stjernen kanskje er vår eneste mulighet til å finne ut når Jesus egentlig ble født.

Alt vi vet i dag er at han ikke ble født i år 1, og heller ikke på julaften. Det siste vet vi fordi forfatteren Markus forteller at gjeterne var ute med dyra sine, og det var de ikke i desember på den tiden. At årstallet er feil, vet vi fordi kong Herodes er så viktig i historien. Han døde i år fire før Kristus. Med andre ord ble Jesus født minst fire år før sin egen fødsel!

Siden dette er en viktig person i historien, ønsker forskerne å vite når han ble født. Det er som en detektivhistorie der forskerne må sette alle sporene sammen som et puslespill. Det er ikke lett, for egentlig er det bare Bibelen forskerne har å gå etter. Romerne styrte området Jesus levde i, og de var flinke til å skrive ned hva som skjedde i riket deres. Men ingen romer forteller om Jesus fra Nasaret.

Det finnes heller ikke noen gjenstander som forskere tror har tilhørt Jesus. Ingen skjelettrestre, ingen biter av klær, ikke noe hus og heller ingen gravstein. Derfor er stjernen muligens vår eneste mulighet for å si noe om fødselsdatoen.

Grunnen er at hendelser på stjernehimmelen er ganske lette å tidfeste. Både i Kina og i det som i dag kalles Iran og Irak ("Østerland" i Bibelen)

fantas det astronomer som studerte himmelen. Kineserne var spesielt flinke. Gjennom flere tusen år skrev de ned alle interessante ting de så på himmelen, og den dag i dag er kinesernes himmel-tabeller nyttig for astronomene.

Stjerner var mer enn stjerner

Det er en ting som gjør jobben ekstra vanskelig. På Jesu tid ble ordet "stjerne" brukt på en annen måte. I dag setter astronomer et klart skille mellom stjerner, som er store, glovarme gasskuler, og planeter, som er små og ofte laget av stein. Den gang var planeter "vandrende stjerner".

I dag vet vi at kometer er kilometerstore isklumper som går i bane rundt Jorda. Den gang ble de kalt for stjerner. Kineserne kalte dem faktisk for "kostestjerner", antagelig fordi de lange komet-halene så ut som en kost med skaft og det hele. Det er grunnen til det finnes mange ulike oppfatninger om hva Julestjernen kan ha vært.

Den enkleste forklaringen er at Julestjernen virkelig var en ny stjerne som dukket opp på himmelen. Når en stjerne eksploderer langt ute i verdensrommet, lyser den plutselig mye kraftigere enn normalt. Slike eksploderende stjerner kalles for supernovaer. Før eksplosjonen kan en supernova være så svak at den ikke kan sees med blotte øyet. Etter eksplosjonen kan supernovaen bli så sterk at det er mulig å se den selv midt på dagen. Slik kan den lyse i mange uker, og det er ikke mulig for en astronom å unngå den.

Problemet for supernova-teorien er at kineserne ikke skriver om noen supernova på denne tiden. Supernovaer etterlater seg også eksplosjonsrester i verdensrommet, og de kan astronomene regne ut alderen på. Vi vet ikke om noen supernova-rest som er ca 2000 år gammel.

Derfor har andre astronomer foreslått at Julestjernen var en komet. I år 12 før Kristus var den berømte Halleys komet synlig på himmelen. (Halleys komet kommer tilbake hver 76. år, og var sist synlig i 1986.) Det kan vi få til å passe med Bibelen, men her har vi et annet problem. Kometer er alltid blitt forbundet med noe negativt, som krig, sult og sykdom, mens vismennene jo dro ut fordi stjernen varslet noe positivt.

En tredje mulighet er at Julestjernen var en eller flere planeter. Mange forskere mener at vismennene var stjernetydere. På denne tiden hadde alle konger ansatt stjernetydere som så på hvordan planetene beveget seg over himmelen, og forsøkte å si noe om fremtiden ved hjelp det de så. I år 7 før Kristus skjedde noe som alle stjernetydere på den tiden må ha lagt merke til.

Planetene Jupiter og Saturn så ut til å gå svært nær hverandre på himmelen, og det gjentok seg tre ganger i løpet av året. Tre slike planet-

møter på ett år er veldig sjelden, og må vakt oppsikt. For stjernetydere den gangen var Jupiter kongenes planet, og Saturn ble forbundet med jødene. Tre møter mellom disse planetene ville sees som et tegn på at en jødisk konge var født. Så kanskje var det grunnen til at vismennene la ut på den lange rideturen til Jerusalem.

Eller kanskje ikke. Det finnes nemlig en fjerde forklaring på Julestjernen. Kanskje fant Lukas på hele stjernen for å vise at Jesus var en viktig person. Andre forfattere gjorde noe liknende når de skrev om konger, og den dag i dag bruker vi ordet "stjerne" om berømteter fra film, musikk og sport.

Hvis stjernen og vismennene bare er et påfunn, må vi spørre om ikke mye mer av fortellingen rett og slett er en god historie. Det er det noen forskere som har gjort, og de er kommet til at verken stjernen eller vismennene eller Jesus selv noensinne har eksistert. Men det er en annen historie.